

BAB 1

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Panalungtikan

Mantra mangrupa salahahiji produk budaya nu euyeub ku rupa-rupa ajén, di antarana ajén sosial. Sakumaha nu aya di masarakat baheula, mantra gedé pisan pangaruhna dina hirup kumbuh sapopoéna. Éta hal ogé lumangsung di masarakat Sumedang baheula, hususna di Désa Cipanas, Kacamatan Tanjungkerta. Misalna waktu melak paré, masarakatna masih kénéh ngagunakeun mantra (jangjawokan) sangkan paré nu dipelakna mulus rahayu. Kitu deui waktu paréna katarajang hama, masarakat Désa Cipanas mapatkeun singlar pikeun nyinglar éta hama (ieu kajadian katitén taun 2005, nalika masarakat Désa Cipanas keur melak paré).

Tapi, kaayeunakeun masarakat geus jarang ngagunakeun mantra dina hirup kumbuh sapopoéna. Éta hal dilantarankeun ku ayana pangaruh globalisasi nu beuki mahabu. Masarakat ayeuna sok ngarasa leuwih onjoy ngagunakeun pakakas hasil kamajuan téhnologi tibatan pakakas tradisional. Éta kaayaan ogé kaalaman di Désa Cipanas. Hal ieu katitén dina waktu melak paré, kiwari masarakat Désa Cipanas geus jarang maké jangjawokan. Melak paré ogé ngan saukur melak, tanpa ngalakukeun kabiasaan cara masarakat baheula. Kitu deui waktu paré katarajang hama, lain singlar nu dipaké tapi péstisida. Padahal mantra téh euyeub pisan ku rupa-rupa ajén. Ku dipakéna mantra, masarakat boga anggapan leuwih deukeut jeung nu nyiptakeunna. Salahahiji wujud konkrit nu nuduhkeun ayana hubungan antara manusa jeung Nu Maha Kawasa nya éta ku dipapatkeunna jangjawaokan saméméh melak paré, nu jadi pertanda yén masarakat miboga paménta ka nu Maha Kawasa. Lian ti éta, aya ogé wujud harmonisasi antara manusa jeung alam, nya éta waktu paré katarajang hama masarakat mapatkeun singlar sangkan hama nu ngarusak kana paré leungit, henteu paéh.

Ajén-ajén mantra perlu pisan diriksa jeung dimumulé, lantaran mantra mangrupa salahahiji bagian tina kabudayaan jeung warisan karuhun nu turuntumurun di hiji wewengkon nu tangtu. Nurutkeun Isnéndés (2010, kc. 100),

mantra mangrupa budaya karuhun nu aya patalina jeung réngkak paripolah sarta moral manusa, nu bisa dijadikeun eunteung atawa acuan pikeun mangsa kiwari. Ku kituna, pikeun meunangkeun ajén-ajén luhung tina mantra, panalungtik kudu apal yén mantra téh mangrupa salahiji bagéan tina karya sastra dina wangun puisi.

Karya sastra nya éta prosés mikir manusa nu diébréhkeun dina wangun lisan jeung tulisan ngaliwatan medium basa nu ngandung unsur éstétis. Nurutkeun Semi (2012, kc. 84), karya sastra mangrupa hiji karya kréatif nu madeg mandiri, nu miboga unsur-unsur pangwangun karya sastra (saperti téma, galur, latar, tokoh, gaya basa), jeung hubungan harmonis antara aspék pangwangunna. Nurutkeun Isnendes (2010, kc. 21), wangun karya sastra Sunda téh diwincik jadi tilu rupa, nya éta prosa, puisi, jeung drama. Warna karya sastra Sunda (dumasar kana waktu gelarna), diwincik jadi heubeul jeung anyar. Wanda karya sastra Sunda (dumasar kana cara nepikeunana), diwincik jadi lisan jeung tulisan.

Salasahiji karya sastra dina wangun puisi nya éta mantra. Nurutkeun Rusyana (dina Isnendes, 2010, kc. 57) puisi mantra téh karya sastra lisan buhun nu ngandung kakuatan magis dina jamanna. Kakuatan magis téh kakuatan nu digunakeun ku manusa pikeun ngahontal kahayang-kahayang nu tangtu ku cara istiméwa, nya éta ngagunakeun usaha purba pikeun ngawasa kakuatan-kakuatan sakti (luareun akal manusa). Dumasar kana fungsina mantra téh kabagi jadi genep, nya éta: 1) asihan, 2) jangjawokan, 3) ajian, 4) singlar, 5) rajah, jeung 6) jampé.

Sakumaha nu geus dijelaskeun saméméhna, mantra téh kaasup kana karya sastra dina wangun puisi anu ngagunakeun basa puitis, bédha jeung wangun karya sastra dina wangun prosa nu ngagunakaeun basa lancaran. Dina puisi, basa nu digunakeunna padet tapi pinuh ku tanda-tanda nu hésé dipikapahamna. Ku kituna, dina proses ngama'naan puisi mah teu bisa sagawayah, tapi kudu ngagunakeun pamarekan nu luyu, di antarana pamarekan semiotik.

Semiotik asalna tina kecap *semion* (Yunani) anu hartina tanda. Tina sababaraha modél semiotik anu luyu pikeun ngaguar ma'na mantra nya éta modél semiotik Riffaterre. Hal éta dumasar kana pamikiran yén semiotik modél Riffaterre miboga léngkah-léngkah prosés nganalisis nu ngawengku: 1)

kateulangsungan eksprési puisi; 2) pembacaan heuristik jeung hermeneutik; 3) matriks, modél, varian-varian; jeung 4) hipogram. Lian ti éta, basa mantra téh multitafsir, ku kituna ma'na anu gembleng bakal dipikapaham ku cara dianalisis ngagunakeun semiotik modél Riffaterre lantaran ngulik ma'na tepi ka aspek linguistikna.

Sangkan leuwih babari dina maluruh mantra ngaliwatan semiotik, panalungtik bakal ngaguar heula mantra ngaliwatan pamarekan struktural. Nurutkeun Teeuw (dina Koswara, 2013, kc. 13) pamarekan struktural nya éta hiji pamarekan anu nandeskeun karya sastra minangka struktur anu sipatna otonom. Jadi pamarekan struktural digunakeun pikeun ngabedah struktur-struktur hiji karya sastra. Dina prakna, panalungtik bakal ngabedah struktur puisi mantra ngagunakeun téori struktural konsép Waluyo.

Panalungtikan ngeunaan puisi mantra geus aya saméméhna, di antarana “Puisi Mantra di Kacamatan Nagrak Kabupatén Sukabumi: Analisis Déskriptif Téks jeung Kontéks”, skripsi meunang Retty Isnendes (1998); “Analisis Struktural Puisi Mantra di Désa Cimindi Kacamatan Cigugur Kabupatén Ciamis pikeun Bahan Pangajaran Aprésiasi Puisi di SMA kelas X”, skripsi meunang Iis Aisyah (2013); “Invéntarisasi Puisi Mantra Tatanén di Kacamatan Cisitu Kabupatén Sumedang pikeun Bahan Pangajaran Basa jeung Sastra Sunda”, skripsi meunang Néndén Intan Pramanik (2014); “Invéntarisasi jeung Analisis Struktur Puisi Mantra di Désa Jingkang Kacamatan Tanjungmedar Kabupatén Sumedang pikeun Alternatif Bahan Pangajaran Sastra di SMA”, skripsi meunang Dianawati (2015); jeung “Analisis Struktural Puisi Mantra di Désa Mekarmukti Kacamatan Taléong Kabupatén Garut pikeun Bahan Ajar Aprésiasi Puisi di SMA”, skripsi meunang Juju Jumanah (2016).

Sabada maca sababaraha panalungtikan nu diayakeun saméméhna, lolobana nu nalungtik puisi mantra téh ngagunakeun pamarekan struktural wungkul, can aya nu kungsi nalungtik ngagunakeun pamarekan struktural jeung semiotikna. Éta hal jelas béda jeung ieu panalungtikan. Ku kituna, dumasar kana pedaran di luhur, judul panalungtikan “Puisi Mantra di Désa Cipanas Kacamatan Tanjungkerta Kabupaten Sumedang (Ulikan Struktural Jeung Semiotik)” perlu dilaksanakeun.

1.2 Rumusan Masalah

Dumasar kana kasang tukang di luhur, masalah ieu panalungtikan dirumuskeun dina rumusan masalah ieu di handap.

- 1) Kumaha klasifikasi puisi mantra nu aya di Désa Cipanas, Kacamatan Tanjungkerta, Kabupaten Sumedang dumasar jenis-jenisna?
- 2) Kumaha struktur puisi mantra di Désa Cipanas, Kacamatan Tanjungkerta, Kabupaten Sumedang?
- 3) Kumaha fungsi semiotik (modél Riffaterre) puisi mantra di Désa Cipanas, Kacamatan Tanjungkerta, Kabupaten Sumedang?

1.3 Tujuan Panalungtikan

Ieu panalungtikan miboga tujuan anu dibagi kana dua bagian, nya éta 1) tujuan umum jeung 2) tujuan husus.

1.3.1 Tujuan Umum

Sacara umum ieu panalungtikan miboga tujuan pikeun mikanyaho jeung ngadéskripsikeun puisi mantra di Désa Cipanas, Kacamatan Tanjungkerta, Kabupaten Sumedang kalayan ngagunakeun pamarekan struktural jeung semiotik.

1.3.2 Tujuan Husus

Tujuan husus dina ieu panalungtikan nya éta pikeun:

- 1) ngumpulkeun jeung ngadokuméntasikeun puisi mantra di Désa Cipanas, Kacamatan Tanjungkerta, Kabupaten Sumedang, sarta mikanyaho jenis puisi mantra nu geus dikumpulkeun;
- 2) ngadéskripsikeun struktur puisi mantra di Désa Cipanas, Kacamatan Tanjungkerta, Kabupaten Sumedang;

- 3) ngadéskripsiéun modél semiotik Riffaterre (pembacaan heuristik jeung hermeneutik, matriks, modél, jeung varian-varian, sarta hipogram) puisi mantra di Désa Cipanas, Kacamatan Tanjungkerta, Kabupatén Sumedang.

1.4 Mangpaat Panalungtikan

Ieu panalungtikan miboga mangpaat anu dibagi kana opat bagian, nya éta mangpaat tioritis, mangpaat kawijakan, mangpaat praktis, jeung mangpaat isu jeung aksi sosial.

1.4.1 Mangpaat Tioritis

Sacara tioritis ieu panalungtikan téh miboga mangpaat pikeun nambahaan élmu pangaweruh ngeunaan puisi mantra hususna dina analisis puisi mantra ngagunakeun pamarekan struktural jeung modél semiotik Riffaterre.

1.4.2 Mangpaat Kawijakan

Mangpaat kawijakan dina ieu panalungtikan nya éta dipiharep bisa jadi tinimbangan pamaréntah daerah merhatikeun mantra nu kaasup warisan karuhun supaya teu leungit kalindih ku kamajuan jaman.

1.4.3 Mangpaat Praktis

Sacara praktis, ieu panalungtikan miboga mangpaat pikeun bahan référénsi, pikeun masarakat, jeung panalungtik.

- 1) Pikeun bahan référénsi keur nalungtik atawa nganalisis ngeunaan karya sastra husuna sastra Sunda.
- 2) Pikeun masarakat, sangkan bisa ngaprésiasi éta tittinggal budaya karuhun.
- 3) Pikeun panalungtik, bisa dijadikeun bahan babandingan dina medar jeung ngaguar karya sastra Sunda hususna ngeunaan puisi mantra.

1.4.4 Mangpaat Isu jeung Aksi Sosial

Ieu panalungtikan bisa dijadikeun alat pikeun nambahannan pamahaman jeung pangaweruh masarakat. Utamana ngeunaan ajén-ajén dina mantra anu bisa dijadikeun patokan manusa dina milampah kahirupan, anu satulunya bisa leuwih ngajaga mantra minangka warisan karuhun.

1.5 Raraga Nulis

Sistematika dina nyusun skripsi kabagi jadi lima bab, nya éta ieu di handap.

Bab I Bubuka, eusina ngeunaan kasang tukang masalah, rumusan masalah, tujuan panalungtikan, mangpaat panalungtikan, jeung raraga nulis.

Bab II Ulikan Téori, eusina ngeunaan téori struktural, téori semiotik, mantra, ngeunaan panalungtikan saméméhna, kalungguhan téori, jeung raraga mikir.

Bab III Métode Panalungtikan, eusina ngeunaan métode panalungtikan, desain panalungtikan, lokasi jeung sumber data panalungtikan, téhnik panalungtikan (téhnik ngumpulkeun data sarta téhnik ngolah data), jeung instrumén panalungtikan.

Bab IV Hasil jeung Pedaran, eusina ngeunaan klasifikasi, analisis structural, jeung semiotik mantra di Désa Cipanas, Kacamatan Tanjungkerta, Kabupatén Sumedang.

Bab V Panutup, mangrupa bab pamungkas nu eusina kacindekan jeung implikasi jeung rékoméndasi.